

اسنادهای استادان موفق در خصوص روشهای ارتقای انگیزه تحصیلی دانشجویان دانشگاه بیرجند

لیلا طالب زاده شوشتری^{*۱} و هادی پور شافعی^۲

چکیده

یادگیری یک موهبت الهی است. در میان همه عوامل مؤثر بر یادگیری، انگیزه بسیار مهم است و یکی از عوامل تعیین کننده انگیزه تحصیلی فرا دانشجویان نقش استادان است. هدف پژوهش حاضر شناسایی اسنادهای استادان موفق در خصوص روشهای ارتقای انگیزه تحصیلی دانشجویان است. روش پژوهش از نوع زمینه‌یابی است. بدین منظور ۱۵ نفر از استادان برجسته دانشگاه بیرجند که طی یک دوره پنجساله در ارزیابی از کیفیت تدریس به‌شیوه نظرخواهی توسط دانشجویان در گزینه کیفیت تدریس بالاترین نمره را کسب کرده بودند، به روش نمونه‌گیری هدفمند و از پنج دانشکده مختلف انتخاب و داده‌ها از طریق مصاحبه جمع‌آوری شدند. بر اساس نتایج پژوهش، اسنادهای استادان در خصوص افزایش انگیزه در چهار مقوله اصلی شامل روابط انسانی، مهارت‌های تدریس، ویژگی‌های شخصیتی و مهارت‌های ارزشیابی دسته‌بندی شدند. در این پژوهش با توجه به اسنادهای استادان در خصوص عوامل مؤثر بر کاهش انگیزه دانشجویان طی سالیان اخیر، نقش استاد مهم‌ترین عامل بود. همچنین، جنبه هنر یا علم بودن تدریس و میزان تأثیر آموزش و بهسازی، نیز مورد سؤال و تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

کلید واژگان: استاد موفق، اسناد، انگیزه تحصیلی، دانشجو، یادگیری.

مقدمه

بخش اعظمی از پیشرفت‌های بشر نتیجه یادگیری است. به برکت یادگیری است که انسان رشد می‌یابد و تواناییهای بالقوه‌اش فعلیت می‌یابد. یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر یادگیری دانشجویان انگیزه تحصیلی است. انگیزه عاملی است که به یادگیرنده انرژی می‌دهد و فعالیتهای او را هدایت می‌کند (Talebzadeghan, ۱۹۹۹ in Molavi et al., ۲۰۰۷). انگیزه اصطلاحی است که اصولاً با سخت

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران.

* مسئول مکاتبات: L_talebzadeh@yahoo.com

۲. استادیار دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران: pourshafei@yahoo.com

پذیرش مقاله: ۱۳۹۰/۳/۲۴

دریافت مقاله: ۱۳۸۹/۸/۵

کوشیدن به کار می‌رود و با امیال و خواسته‌ها همراه است (Hosseinian, ۲۰۰۰ in Azzizzadeh Forouzan et al., ۲۰۰۵). در میان همه عوامل مؤثر بر یادگیری، انگیزه از اهمیت بیشتری برخوردار است تا جایی که گفته شده است سه عامل مؤثر بر یادگیری عبارت‌اند از: انگیزه، انگیزه و انگیزه (Mosavinasab, ۲۰۰۱). در امر پرورش، انگیزه هم هدف است و هم وسیله؛ به‌عنوان هدف از فراگیر خواسته می‌شود تا علاقه خود را در خصوص موضوعات علمی مختلف نشان دهد و به‌عنوان وسیله انگیزه نوعی آمادگی ذهنی یا رفتار ورودی یک پیش‌نیاز یادگیری به‌شمار می‌آید و تأثیر آن بر یادگیری بدیهی است. دانستن اینکه چه عواملی به افزایش یا کاهش انگیزه منجر می‌شوند، باعث می‌شود تا حدود زیادی رفتار انسانها پیش‌بینی و در خصوص افزایش انگیزه اقدامات لازم انجام شود. در باره تأثیر انگیزه بر یادگیری و پیشرفت تحصیلی پژوهشهای بسیاری انجام شده است. بلوم رابطه بین انگیزه و پیشرفت تحصیلی را ۰/۳۴ گزارش کرده است (Seif, ۲۰۰۲ in Molavi et al., ۲۰۰۷).

یکی از عوامل مؤثر در ارتقای انگیزه در محیطهای آموزشی، نقش استاد یا معلم است که در پژوهشهای بسیار از جنبه‌های مختلف بررسی شده است. روحی و همکاران (Rohi et al., ۲۰۰۲) در باره ارتباط انگیزه تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گلستان با چهار دسته عوامل رفاه دانشجویی، عوامل آموزشی، مراکز آموزشی و آینده شغلی بررسی کردند و دریافتند که بیشترین ضریب همبستگی (۰/۲۴) بین انگیزه و عوامل آموزشی دانشکده‌ها وجود دارد.

در دسته‌ای از پژوهشها رابطه ویژگیهای آموزشی استاد و انگیزه تحصیلی در فراگیران بررسی شده است. دسی و همکاران (Deci et al., ۱۹۹۱ in Arizi et al., ۲۰۰۷) در تحقیقی نتیجه گرفتند که انگیزش درونی در خصوص یک فعالیت به‌دلیل ماهیت لذتبخش بودن آن تکلیف است و برای دستیابی به این هدف استاد باید محتوای آموزشی را به صورتی دلپذیر ارائه کند. ری‌استر و فاگر (Brewster and Fager, ۲۰۰۰) ویژگیهای استاد از قبیل بیان روشن انتظارات عملکردی و رفتاری از فراگیران، ایجاد احساس امنیت و حمایت، پاسخگویی مثبت به سوالات مطرح شده، تلاش به‌منظور برقراری ارتباطات کیفی با فراگیران و ارزیابی بر اساس تکالیف و نه در مقایسه با یکدیگر را باعث افزایش انگیزه در فراگیران می‌دانند. کوکا و هین (Koka and Hein, ۲۰۰۲) دریافتند که مهم‌ترین عوامل تعیین‌کننده برای انگیزه درونی فراگیران، چالشهای ادراک شده، تهدیدهای محیط یادگیری ادراک شده و بازخورد مثبت استاد هستند و نتیجه گرفتند که استادان باید محیط یادگیری را به‌گونه‌ای ترتیب دهند که فراگیران آن را محیطی بدون تهدید ادراک کنند و بازخوردهای مثبت به فراگیران بدهند. گرین (Green, ۲۰۰۲) در باره راهبردهای کلامی ارتقای انگیزه به‌کار گرفته شده توسط معلمان بررسی کرد و دریافت که به‌کار بردن این راهبردها با افزایش انگیزه دانش‌آموزان برای انجام دادن تکالیف آموزشی رابطه مستقیم دارد. آسور و همکاران (Assor et al., ۲۰۰۵) در خصوص رفتارهای کنترل مستقیم معلم شامل رهنمود دادن به‌طور مکرر، مداخله در سبکهای ترجیحی یادگیری دانش‌آموزان و اجازه ندادن به داشتن تفکر انتقادی و داشتن دیدگاههای مستقل بررسی کردند و دریافتند که این رفتارها به انگیزه

تحصیلی اندک و ایجاد خشم و اضطراب در دانش‌آموزان منجر می‌شود. هاول (Howell, ۲۰۰۵) نشان داد که استادان نقش مهمی در برانگیختن دانشجویان و توجه آنها به کلاس درس دارند. ونتزل و همکاران (Wentzel et al., ۲۰۱۰) در تحقیقی دریافتند که حمایت اجتماعی معلم در چهار زمینه انتظارات برای رفتارهای خاص، آماده بودن برای کمک، ایجاد امنیت و تربیت هیجانی عوامل پیش‌بین برای انگیزه تحصیلی و اجتماعی دانش‌آموزان به شمار می‌روند. دنیلسن و همکاران (Danielsen et al., ۲۰۱۰) با انجام دادن پژوهشی نتیجه گرفتند که حمایت ادراک شده از طرف معلم با افزایش مشارکت و علاقه‌مندی در فعالیتهای آموزشی رابطه دارد.

رابطه خصوصیات فردی استاد با انگیزه فراگیران نیز در پژوهشهایی بررسی شده است. گلاور و برونینگ (Glaver and Broning, in Azizzade et al., ۲۰۰۶) معتقدند که شکی نیست که برخی افراد ذاتاً معلم هستند و حتی بدون آموزش، بسیاری از مهارتهای معلمان خوب را دارند. رابطه شور و شوق معلم با اثربخشی وی در پژوهشهای زیادی بررسی شده است. یادگیری دانش‌آموزان به حضور واقعی آنها در کلاس درس بستگی دارد و باید تمرکز آنها معطوف به معلم باشد؛ برای تحقق این امر معلم باید بتواند در آنها شوق یادگیری را تقویت کند، اما بدون وجود شور و اشتیاق در خود استاد، امکان انتقال آن به فراگیران وجود ندارد (Spera and Patrick et al., ۲۰۰۰ in Arizi et al., ۲۰۰۷) اسپرا و ونتزل (Spera and Wentzel, ۲۰۰۳) دریافتند که بین اهداف اجتماعی، مسئولیت‌پذیری، یادگیری و عملکرد معلمان و دانش‌آموزان و نیز علاقه دانش‌آموزان به کلاس و حمایت اجتماعی ادراک شده از سوی معلم رابطه مثبت وجود دارد. کاپرارا و همکاران (Caprara et al., ۲۰۰۶) طی پژوهشی دریافتند که باورهای خودکارآمدی معلمان به‌عنوان عاملی تعیین‌کننده در انگیزه تحصیلی دانش‌آموزان مؤثر است. منسفیلد و وولت (Mansfield and Volet, ۲۰۱۰) با انجام دادن تحقیقی بیان کردند از آنجایی که باورهای استادان در باره انگیزه تحصیلی مهم است، چگونگی شکل‌گیری این باورها در طول دوران تدریس و اصلاح دیدگاه استادان بر ایجاد انگیزه در فراگیران مؤثر است.

در گروهی از پژوهشها رابطه تعاملات بین فردی استاد با انگیزه تحصیلی فراگیران بررسی شده است. نصر و همکاران (Nasr et al., ۲۰۰۷) در پژوهشی توصیفی - تحلیلی در باره نقش روابط انسانی در اثربخشی استادان بررسی کردند. در این پژوهش استادان بر چهار مقوله نقش و روابط انسانی و اهمیت آن، پرهیز از نگاه ابزاری و تلقی انسانی از دانشجویان، تبیین حدود روابط استاد و دانشجویان و توجه به دانشجویان دارای مشکلات تحصیلی تأکید داشته‌اند. در مطالعه‌ای که رضانی و همکاران (Ramazani et al., ۲۰۰۹) انجام دارد، دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی کرمان ویژگیهای یک استاد اثربخش را به ترتیب اولویت ارتباط بین فردی، مهارت تدریس، ویژگیهای فردی و مهارت ارزشیابی بیان کردند. در پژوهشی دیگر عسگری و محجوب مؤدب (Askari and Mahjobmoadab, ۲۰۰۹) در خصوص ویژگیهای تدریس اثربخش از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی گیلان بررسی کردند و دانشجویان به ترتیب اولویت عوامل ارتباطات بین فردی، روش تدریس، شخصیت فردی و دانش پژوهی

را مؤثر دانستند. لاپوته و همکاران (Lapointe et al., ۲۰۰۵) با انجام دادن پژوهشی دریافته‌اند که رفتارهای بین فردی استادان بر سه متغیر انگیزشی فراگیران شامل باورهای خودکارآمدی، ارزش درونی و اضطراب در آزمون ریاضی در دو گروه فراگیران با استعداد و متوسط تأثیرگذار است. روت‌گانز و اشمیت (Rotgans and Schmidt, ۲۰۱۰) در باره تأثیر سه ویژگی تعاملی استاد شامل تناسب اجتماعی، تناسب شناختی و متخصص بودن در زمینه مربوط به خود بر انگیزه موقعیتی در کلاسهای یادگیری فعال بررسی کردند و دریافته‌اند که استادان نقشی با نفوذ در افزایش انگیزه موقعیتی فراگیران دارند. تسیر و همکاران (Tessier et al., ۲۰۱۰) طی تحقیقی دریافته‌اند که مداخله و ارتقای سبکهای تعاملات بین فردی معلمان شامل حمایت از خودمختاری و درگیری در مسائل بین فردی، انگیزه دانش‌آموزان و رضایت روانشناختی آنها را در آموزش و پرورش جسمانی ورزش بنیان افزایش می‌دهد.

در مجموع، در پژوهشهای زیادی نقش استاد در افزایش انگیزه بررسی شده است، ولی بیشتر این پژوهشها به صورت کمی و اندازه‌گیری متغیرهای مربوط به استاد و انگیزه فراگیر و مشخص کردن رابطه همبستگی میان آنها انجام شده و جمع‌آوری داده‌ها از طریق پرسشنامه‌های بسته پاسخ صورت گرفته است که ممکن است در آنها عواملی نادیده انگاشته شده باشند. این موضوع با مراجعه به استادان موفق در ارتقای انگیزه و تحلیل اسنادهای ایشان می‌تواند مورد پژوهش قرار گیرد تا از دیدگاه خود آنان اطلاعاتی در باره آنچه در کلاس درس رخ می‌دهد و باعث افزایش انگیزه دانشجویان می‌شود، جمع‌آوری و تحلیل شود. با در نظر گرفتن اینکه داوطلبان ورود به دانشگاه که در دانشگاه بیرجند در مقطع کارشناسی پذیرفته می‌شوند از نظر رتبه‌بندی کشوری معمولاً از رتبه‌های خوبی برخوردار نیستند، اما در ورود به مقطع کارشناسی‌ارشد بسیار موفق‌اند و دانشگاه بیرجند از این نظر دارای رتبه هفتم در کشور است، می‌توان نتیجه گرفت که انگیزه تحصیلی دانشجویان در طی دوره کارشناسی به میزان چشمگیری افزایش می‌یابد و استادان این دانشگاه در این زمینه بسیار موفق عمل می‌کنند و مراجعه به این استادان سودمند است. لذا، هدف این پژوهش مراجعه به استادان موفق دانشگاه بیرجند بوده است تا به شکلی عمیق و محتوایی و به روش مصاحبه، اسنادهای آنان در خصوص انگیزه تحصیلی بررسی و پاسخی برای سؤالات چهارگانه زیر یافت شود:

۱. آیا استادان با این بیان موافق‌اند که انگیزه تحصیلی دانشجویان در سالهای اخیر کاهش یافته است؟ اگر پاسخ مثبت است، عوامل دخالت‌گر کدام‌اند؟
۲. استادان از میان همه عوامل مؤثر بر ارتقای انگیزه تحصیلی دانشجویان، نقش استاد را چگونه ارزیابی می‌کنند؟
۳. اسنادهای استادان موفق در ارتقای انگیزه تحصیلی دانشجویان چیست و چگونه اولویت‌بندی می‌شود؟
۴. از دیدگاه استادان تدریس بیشتر هنر است (به خصوصیات فردی وابسته است) یا علم است (قابل انتقال و اکتسابی است)؟

روش پژوهش

روش پژوهش حاضر زمینه‌یابی است. تحقیق زمینه‌یابی روشی است که در آن از یک گروه مشخص از افراد خواسته می‌شود تا به سؤالهای خاص در ارتباط با یک موضوع به‌منظور کشف واقعیت‌های موجود پاسخ دهند. در زمینه‌یابی اطلاعات از افرادی جمع‌آوری می‌شود تا خصیصه‌هایی را توصیف کنند که مربوط به جامعه‌ای است که نمونه جزئی از آن است (Delavar, ۲۰۰۹). در این پژوهش جامعه شامل کلیه استادانی بوده است که در ارزشیابی از کیفیت تدریس به شیوه نظرخواهی از دانشجویان در طی پنج سال متوالی گذشته امتیازهای بالایی را کسب کرده‌اند. اسامی این افراد با مراجعه به دفتر نظارت و ارزیابی دانشگاه استخراج شد و سپس، به روش نمونه‌گیری هدفمند تعداد ۱۵ نفر برتر، بدون توجه به رشته تحصیلی و مقطعی که تدریس می‌کنند و فقط بر حسب دانشکده‌ای که تدریس می‌کنند، مشخص و از هر دانشکده دو یا سه استاد انتخاب شدند. ویژگیهای ۱۵ نفر عضو هیئت علمی گروه نمونه در جدول پیوست آورده شده است. یکی از منابع جمع‌آوری اطلاعات در این تحقیق پیشینه پژوهشی موجود در زمینه انگیزه تحصیلی دانشجویان است و سعی شد تا کتب و مقالات فارسی و انگلیسی موجود در این زمینه مطالعه و در مراحل مختلف، شامل مقوله‌بندی و نتیجه‌گیری، از این اطلاعات استفاده شود.

روش اصلی جمع‌آوری اطلاعات در این تحقیق مصاحبه بود. با توجه به هدف تحقیق از مصاحبه نیمه‌ساختار یافته استفاده و چند سؤال کلی از استادان پرسیده و درخواست شد تا به‌صورت مفصل نظرهای خود را اعلام کنند. تمام مصاحبه‌ها ضبط و به‌صورت دقیق و جمله به جمله به متن برگردانده و سپس، به‌صورت خط به خط کدگذاری شد. در این تحقیق داده‌ها با روش کدگذاری باز کوربین و استراس (Corbin and Strauss in Mayrath, ۲۰۰۸) کدگذاری و مقوله‌بندی شدند. این روش یکی از روشهای تجزیه و تحلیل داده‌ها در تحقیقات کیفی است. ابتدا کدهای زیادی استخراج شدند، اما داده‌ها به‌طور مرتب مورد بازنگری قرار گرفتند تا کدهای جدید مشخص و نهایی شوند. این کدها در نهایت، به‌عنوان یک «زیرمقوله» مجزا نامگذاری شدند. برای مثال، جملات: «با دانشجویان روابط دوستانه‌ای دارم و آنها را مثل فرزندان خودم می‌دانم (مصاحبه شونده یک)» و «استادانی که با دانشجویان صمیمی‌تر باشند باعث ارتقای انگیزه می‌شوند (مصاحبه شونده دو)» و «ارتباط خوب و صمیمانه باعث افزایش انگیزه دانشجو می‌شود (مصاحبه شونده سه)» به‌عنوان زیرمقوله «ارتباط صمیمانه با دانشجو» نامگذاری شد (جدول ۱). به این شکل ۳۵ زیرمقوله مشخص و سپس، این زیرمقوله‌ها چندین بار به‌صورت مفهومی و عمیق مرور شدند و زیرمقوله‌هایی که از نظر مفهومی و ارتباط معنایی با هم مرتبط بودند، در یک «مقوله» کلی دسته‌بندی شدند. برای مثال، زیرمقوله‌های «ارتباط صمیمانه با دانشجو»، «حفظ شخصیت دانشجو و احترام به او» و هشت زیرمقوله دیگر در مقوله اصلی ارتباط صمیمانه با دانشجو قرار گرفتند (جدول ۱). در تمام مراحل پاسخها با دقت و به کرات مرور شدند تا در

خصوص تعداد و نام زیرمقوله‌ها و مقوله‌ها تصمیم‌گیری نهایی به عمل آید؛ به عبارتی، با به کار بردن این روش تجزیه و تحلیل، مقوله‌ها به‌طور مستقیم از پاسخها اخذ شدند و توسط محقق ایجاد نشدند. سپس، فراوانی هر زیرمقوله و مقوله که مصاحبه شونده‌ها به آنها اشاره کرده بودند، محاسبه و بر اساس فراوانی مرتب شد. سپس، عوامل مؤثر بر ارتقای انگیزه به ترتیب فراوانی که بیانگر اهمیت عوامل مورد نظر است، مشخص شدند. برای مثال، به زیرمقوله «ارتباط صمیمانه با دانشجو» ۱۵ بار (تمام مصاحبه شونده‌ها) و به زیر مقوله «حفظ شخصیت دانشجو و احترام به او» ۱۲ بار (۱۲ نفر از مصاحبه شونده‌ها) اشاره شده است (جدول ۱).

یافته‌ها

سؤال اول: آیا با این بیان موافق هستید که انگیزه تحصیلی دانشجویان در سالهای اخیر کاهش یافته است و اگر پاسخ مثبت است چه عواملی را مؤثر می دانید؟

در مجموع سیزده نفر از استادان (۸۶٪) به این سؤال پاسخ مثبت دادند و دو نفر (۱۴٪) پاسخ دادند که به دلیل اینکه در یکی دو سال اخیر در مقطع کارشناسی تدریس نداشته‌اند، نمی‌توانند نظر قطعی بدهند. در پاسخ به دلایل این کاهش انگیزه عوامل متعددی بیان شد که این عوامل پس از مقوله‌بندی بر حسب موارد تکرار شدن و به ترتیب اهمیت شامل موارد زیر هستند:

۱. «کاهش فرصتهای شغلی» که هفت مورد به آن اشاره شد. مصاحبه شونده شماره یک بیان کرد: «بازار کار برای دانش‌آموختگان وجود ندارد و لذا، علاقه دانشجویان کم شده است». مصاحبه شونده شماره چهار اظهار کرد: «چون برای دانش‌آموختگان فرصتهای شغلی کمتر از گذشته است، این امر بر انگیزه تحصیلی دانشجویان اثر منفی دارد».

۲. «افزایش ظرفیت دانشگاهها و ورود دانش‌آموزان با پیشرفت تحصیلی پایین‌تر به دانشگاه» که چهار مورد به آن اشاره شد. مصاحبه شونده شماره یک بیان کرد: «با افزایش ظرفیت دانشگاهها دانشجویان با رتبه‌های بالا و پایه تحصیلی ضعیف وارد دانشگاه می‌شوند و از همان ابتدا انگیزه بالایی ندارند».

۳. «عدم تدریس استادان با تجربه در مقطع کارشناسی و تدریس ایشان در مقاطع تحصیلات تکمیلی» که سه مورد به آن اشاره شد. مصاحبه شونده شماره چهارده اظهار کرد: «با ایجاد مقاطع تحصیلات تکمیلی همکاران با تجربه دیگر دروس پایه و به ورودیهای جدید درس نمی‌دهند و این کار باعث کاهش انگیزه ورودیهای جدید می‌شود».

۴. «فرصت کافی نداشتن استادان و افزایش حجم درسهای هر استاد» که دو مورد به آن اشاره شد. مصاحبه شونده شماره نه اظهار کرد: «نسبت استاد به دانشجو الان خیلی کمتر شده است و استادان فرصت کافی ندارند و خیلی پرمشغله‌اند».

۵. «کاهش ارزش اجتماعی مدرک کارشناسی» که دو مورد به آن اشاره شد. مصاحبه شونده شماره دوازده گفت: «ارزش مدرک کارشناسی روز به روز کمتر می‌شود. این انگیزه قبلاً عامل مهمی بود که می‌توان گفت دیگر مطرح نیست».

۶. «تغییر ساختار فرهنگی جامعه» که دو مورد به آن اشاره شد. مصاحبه شونده شماره دوازده گفت: «ساختار فرهنگی جامعه تغییر کرده است و عده‌ای در مشاغل کاذب و واسطه‌گری مقدار زیادی پیشرفت می‌کنند و جایگاه اجتماعی پیدا می‌کنند و لذا، انگیزه جوانان با مشاهده این موارد کمتر می‌شود». علاوه بر این شش مقوله، به موارد دیگری نیز اشاره شد: «نحوه تقسیم‌بندی درسها و سرفصلها، کهنه بودن مواد آموزشی و نبودن منابع خوب در کاهش انگیزه دانشجویان مؤثر بوده است» (مصاحبه شونده شماره ده).

سؤال دوم: از بین همه عوامل تأثیرگذار بر انگیزه دانشجویان، نقش استاد را چگونه ارزیابی می‌کنید؟

در پاسخ به این سؤال در مجموع ده نفر (۶۷٪) نقش استاد را خیلی برجسته ارزیابی کردند. مصاحبه شونده شماره دو معتقد بود: «نقش استاد را خیلی مهم می‌دانم. حتی اگر دانشجویی بی‌انگیزه باشد، در محیط این پتانسیل هست که وی را رشد بدهد و هنر معلم این است که دانشجویان ضعیف را تقویت کند». مصاحبه شونده شماره پانزده بیان کرد: «در مجموع با در نظر گرفتن همه عوامل بیرونی اثرگذار بر انگیزه دانشجو، رفتار، کنش و منش استاد در کلاس می‌تواند تأثیر زیادی داشته باشد».

دو نفر با دیدگاه سیستمی به مسئله نگریستند (۱۳٪). مصاحبه شونده شماره یازده بیان کرد: «خط مقدم در ارتقای انگیزه استاد است و البته، میزان تأثیر استاد به ویژگیهای فراگیر هم بستگی دارد و این موضوع که فراگیر در کدام دوره رشد و تحول قرار دارد». دو نفر (۱۳٪) نقش بسیار کمی برای استاد قایل بودند. مصاحبه شونده شماره چهارده بیان کرد: «نقش استاد حداکثر در حیطه مسائل آموزشی است. اگر دانشجو مشکلات روحی و عاطفی داشته باشد، استاد نمی‌تواند زیاد اثربخش باشد». یک نفر (۷٪) بیان کرد: «در کل نقش استاد کم است. از طرفی، ارتقای انگیزه برای همه دانشجویان ضروری نیست. استاد باید دست دانشجویان با انگیزه را بگیرد و آنها را رشد بدهد».

سؤال سوم: به نظر خودتان چه عواملی باعث شده است از طرف دانشجویان به‌عنوان استاد اثرگذار بر افزایش انگیزه انتخاب شوید و این عوامل از نظر شما چگونه اولویت‌بندی می‌شوند؟

پانزده استاد در مجموع در پاسخ به این سؤال ۱۸۵ مورد اشاره کردند. این موارد بر اساس تشابهات مفهومی در چهار مقوله کلی روابط انسانی (۶۶ مورد)، مهارتهای تدریس (۶۰ مورد)، ویژگیهای شخصیتی (۵۴ مورد) و ارزشیابی تحصیلی (۵ مورد) قرار می‌گیرند. هر کدام از چهار مقوله اصلی بر اساس شباهت مفهومی موارد عنوان شده به زیر مقوله‌هایی تقسیم شدند. زیر مقوله‌ها بر اساس تعداد دفعات بیان شدن

[که در این پژوهش بیانگر اهمیت مورد ذکر شده است] از مهم‌ترین تا کم اهمیت‌ترین عامل مرتب شدند. در مقوله اصلی روابط انسانی که مهم‌ترین مقوله به شمار می‌رود، زیر مقوله «ارتباط صمیمانه و دوستانه با دانشجو» که پانزده بار بیان شده است، مهم‌ترین زیر مقوله است. پس از آن «حفظ شخصیت دانشجو و احترام به او» که دوازده بار بیان شده است، قرار دارد و در انتها موارد «ایجاد اعتماد به نفس در دانشجویان»، «گوش دادن فعال به سخنان آنان» و «بیان تجربه‌های شخصی و پندآمیز استاد برای دانشجویان»، «بیان واقعیتهای جامعه برای دانشجویان» و «تأکید کردن بر مدیریت زمان» هر کدام یک مورد بیان شده‌اند. در جدول ۱ مقوله‌ها و زیر مقوله‌ها همراه با تعداد ذکر شدن و مثالهایی از پاسخهای استادان آورده شده است. در مقوله اصلی «مهارتهای تدریس» که در رتبه دوم اهمیت قرار دارد، زیر مقوله «شرکت دادن دانشجو در فعالیتهای کلاسی» مهم‌ترین زیرمقوله‌هاست و در انتها موارد «معرفی منابع مورد استفاده برای تدریس»، «برنامه‌ریزی»، «تجربه تدریس» و «بیان کاربرد درس و رابطه آن با دنیای واقعی» که به هر کدام یک بار اشاره شده است، کم اهمیت‌ترین عوامل به شمار می‌روند. (جدول ۲). در مقوله اصلی «ویژگیهای شخصیتی» که در رتبه سوم اهمیت قرار دارد، زیرمقوله «علاقه و انگیزه استاد» مهم‌ترین زیر مقوله است و موارد «علاقه‌مندی به پیشرفت طرف مقابل» و «صبور بودن» که به هر کدام یک بار اشاره شده است، کم‌اهمیت‌ترین عوامل به شمار می‌روند (جدول ۳). در چهارمین مقوله یا «ارزشیابی از تدریس» که کمترین اهمیت را دارد، دو زیر مقوله «برگزاری امتحانات میان ترم و کوئیز» و «قضایوت درست و رعایت عدالت» قرار می‌گیرند (جدول ۴).

جدول ۱- اسنادهای استادان موفق در خصوص روشهای ارتقای انگیزه تحصیلی دانشجویان در مقوله روابط انسانی

روابط انسانی	فراوانی	مواردی از اظهار نظرهای استادان (شماره استاد مصاحبه شونده)
۱- ارتباط صمیمانه با دانشجو	۱۵	با دانشجویان روابط دوستانه‌ای دارم و آنها را مثل فرزندان خودم می‌دانم (۱). استادانی که با دانشجویان صمیمی‌تر باشند، باعث ارتقای انگیزه می‌شوند (۲). ارتباط خوب و صمیمانه باعث افزایش انگیزه دانشجو می‌شود (۳).
۲- حفظ شخصیت دانشجو و احترام به او	۱۲	به احترام متقابل استاد و دانشجو پایبند هستم (۵). احترام متقابل از نظر من لازم است که حتماً برقرار باشد (۶).
۳- کمک به دانشجو و رسیدگی به مشکلات فردی	۵	همراهی با دانشجویان و اینکه استاد باری روی دوش دانشجو نگذارد و آنها را درک کند، مهم است (۵). این مهم است که دانشجویان احساس کنند استاد از آنها حمایت می‌کند (۱۰).

ادامه جدول ۱

روابط انسانی	فراوانی	مواردی از اظهار نظرهای استادان (شماره استاد مصاحبه شونده)
۴- راهنمایی کردن دانشجویان برای ادامه تحصیل و ورود به بازار کار	۵	سعی می‌کنم دانشجویان را در ورود به بازار کار راهنمایی کنم. مثلاً می‌گویم دوره‌های تخصصی مرتبط با رشته تان را بگذرانید (۲). در مورد رشته تحصیلی و روشن کردن چشم‌انداز پس از تحصیل دانشجویانم را راهنمایی می‌کنم (۴).
۵- توجه دادن به مسائل ایمانی و اعتقادی	۵	سعی می‌کنم در رعایت مسائل دینی برای دانشجویانم الگو باشم (۸). به نقش تربیتی استاد اهمیت می‌دهم و در بین صحبتها در باره مسائل دینی گفتگو می‌کنیم (۱۳).
۶- در دسترس بودن در ساعات غیر کلاس و وقت گذاشتن برای دانشجو	۵	اینکه استاد در دسترس باشد و وقت بگذارد مؤثر است (۱۱).
۷- اخلاق پسندیده	۴	همه چیز در دانسته‌ها خلاصه نمی‌شود. استاد خوب باید از نظر اخلاقی تأثیرگذار باشد (۵).
۸- برخورد مناسب در اولین جلسه کلاس	۴	آنچه استاد در جلسه اول مطرح می‌کند باعث جذب شدن یا زده شدن دانشجو می‌شود (۱).
۹- روحیه انتقاد پذیری و سعه صدر	۳	وقتی اشتباهی می‌کنم مثلاً در حل یک موضوع علمی، به راحتی می‌پذیرم (۱۳).
۱۰- توجه کردن به همه دانشجویان	۳	توجه استاد باید به همه دانشجویان باشد (۱۱).

در مقوله روابط انسانی به عوامل ایجاد اعتماد به نفس در دانشجویان، گوش دادن فعال به سخنان دانشجویان، بیان تجربه‌های شخصی استاد، بیان واقعیت‌های جامعه و تأکید بر مدیریت زمان هر کدام یک مورد اشاره شد.

جدول ۲- اسنادهای استادان موفق در خصوص روشهای ارتقای انگیزه تحصیلی دانشجویان در مقوله مهارت‌های تدریس

مهارت‌های تدریس	فراوانی	مواردی از اظهار نظرهای استادان (شماره استاد مصاحبه شونده)
۱- شرکت دادن دانشجویان در فعالیتهای کلاسی	۱۰	● مشارکت کلاسی را تشویق می‌کنم و پروژه و کنفرانس را در برنامه قرار می‌دهم (۶). ● در مباحث کلاسی دانشجویان را مشارکت می‌دهم و درگیر می‌کنم (۱۳).
۲- تسلط بر موضوع درس	۸	● میزان علم و دانش استاد می‌تواند خیلی اثربخش باشد (۵). ● از نظر علمی باید استاد بر درسی که می‌دهد مسلط باشد (۸).
۳- عدم سنگبیری و در نظر گرفتن سطح متوسط کلاس	۶	● چون خودم در دوران تحصیل دانشجوی متوسطی بودم، در همین سطح مطالب را می‌گویم (۲). ● سخت نگرفتن خیلی مهم است، اگر سختگیر باشیم دانشجویان مراجعه نمی‌کنند و زده می‌شوند (۱۳).

ادامه جدول ۲

مهارتهای تدریس	فراوانی	مواردی از اظهار نظرهای استادان (شماره استاد مصاحبه شونده)
۴- تشویق کلامی و اهمیت دادن به تلاش دانشجویان	۶	● تشویق کلامی مثلاً به دانشجوی مستعد بگویم قدر خودت را بدان مؤثر است (۳).
۵- استفاده از وسایل کمک آموزشی و بازدیدهای علمی	۵	● استفاده از شیوه‌های جدید و فناوریهای آموزشی در کلاس مهم است (۴).
۶- قدرت فهماندن مطالب به دانشجویان	۴	● توانایی انتقال مطالب به دانشجویان به گونه‌ای که آن را دریابند مهم است (۱۵).
۷- عدم یکنواختی در تدریس و ایجاد تنوع در کلاس	۴	● استاد باید با شوخ طبعی، سؤال کردن یا بحثهای حاشیه‌ای و غیره تنوع ایجاد کند (۳).
۸- آشنا و وارد کردن دانشجویان به حیطه پژوهش	۴	● از همان بدو ورود دانشجویانم را با سبک کار کردن و پژوهش آشنا می‌کنم (۱۴).
۹- ارائه مطالب جدید و به روز علمی	۳	● ارائه مطالب جدید و به روز و علمی در برنامه کاری هر ترم من هست (۷).
۱۰- ارائه مطالب درسی همراه با مثال مناسب	۳	● مثالهای زیادی می‌زنم، چند گروه تمرین به بچه‌ها می‌دهم (۱).
۱۱- فضای باز کلاسی برای اظهارنظر دانشجویان	۳	● فضای باز در کلاس و بحث و شور و هیجان عامل مؤثری است (۴).

در مقوله مهارتهای تدریس به عوامل معرفی منابع مرتبط با تدریس، برنامه‌ریزی، تجربه تدریس و بیان کاربرد درس در زندگی واقعی هر کدام یک مورد اشاره شد.

جدول ۳- اسنادهای استادان موفق در خصوص روشهای ارتقای انگیزه تحصیلی دانشجویان در مقوله ویژگیهای شخصیتی

ویژگیهای شخصیتی	فراوانی	مواردی از اظهار نظرهای استادان (شماره استاد مصاحبه شونده)
۱- علاقه و انگیزه استاد	۱۰	● از کودکی به تدریس و معلم شدن علاقه داشتم و به بچه‌های فامیل درس می‌دادم (۱). ● انگیزه دانشجویانم ریشه در انگیزه استاد دارد (۱۱).
۲- منظم و دقیق بودن	۷	● دقیق بودن مثلاً در اصلاح نوشته‌های دانشجویان تأثیر خوبی دارد (۱۰). ● من بسیار منضبط هستم و دانشجویانم می‌دانند (۱۲).
۳- وقت شناسی	۶	● وقت شناسی استاد خیلی مهم است (۵). ● استاد تأثیرگذار باید خودش وقت شناس باشد (۸).
۴- انعطاف‌پذیری	۵	● انعطاف پذیر هستم و با سختگیریهایی‌م‌مورد مخالفم (۱۵).
۵- شوخ طبعی	۴	● برای ایجاد تنوع در کلاس و بسته به موضوع شوخی می‌کنم (۷).
۶- هماهنگی بین کلام و عمل استاد	۴	● اگر استاد به پژوهش تشویق می‌کند، خودش پژوهشگر باشد (۱۵).

ادامه جدول ۳

ویژگیهای شخصیتی	فراوانی	مواردی از اظهار نظرهای استادان (شماره استاد مصاحبه شونده)
۷- سبک گفتار و لحن استاد	۳	● سبک گفتار و لحن استاد خیلی مهم است و اینکه یکنواخت نباشد و جذاب و گیرا باشد (۱۴).
۸- جدی بودن و قاطعیت	۳	● جدی بودن در کار به نظر من یک اصل است (۷).
۹- صداقت	۳	● خودم هستم و با دانشجو صداقت دارم. اگر انسان بخواهد آنچه را هست بپوشاند، تأثیر کلامش از بین می‌رود (۶).
۱۰- مهربانی	۳	● به عقیده من مهربان بودن مهم‌ترین شرط معلمی است (۱۳).
۱۱- طرز پوشش استاد	۲	● به نظر من حتی طرز لباس پوشیدن استاد نیز اثرگذار است (۳).
۱۲- داشتن تعهد شغلی	۲	● استاد خوب باید تعهد کاری داشته باشد. به عقیده من در انتخاب اعضای هیئت‌علمی اولین عامل این است (۱۱).

در مقوله ویژگیهای شخصیتی به عوامل علاقه‌مندی به پیشرفت دانشجو و صبور بودن هر کدام یک مورد اشاره شد.

جدول ۴- اسنادهای استادان موفق در خصوص روشهای ارتقای انگیزه تحصیلی دانشجویان در مقوله مهارتهای ارزشیابی

مهارتهای ارزشیابی	فراوانی	مواردی از اظهار نظرهای استادان (شماره استاد مصاحبه شونده)
۱- برگزاری امتحانات میان ترم و کوئیز	۳	● مرتب امتحان میان ترم می‌گیرم (۷). ● کوئیز می‌گیرم و سوالات تحلیلی مطرح می‌کنم تا مطالب درسی خوب آموخته شوند (۱۲).
۲- قضاوت صحیح و رعایت عدالت	۲	● قضاوت استاد باید صحیح باشد و بین دانشجویان فرق نگذارد (۳).

سؤال چهارم: از دیدگاه شما تدریس بیشتر هنر است (به خصوصیات فردی وابسته است) یا علم است (قابل انتقال و اکتسابی است)؟

هفت نفر (۴۷٪) از استادان بیان داشتند که تدریس خوب بیشتر جنبه فردی و ذاتی دارد. مصاحبه شونده شماره سه بیان کرد: «تدریس خوب ذاتی است. البته، باید شکوفا و تربیت شود. بعضی‌ها انگار برای معلمی ساخته شده‌اند، خیلی زود شگردها را فرا می‌گیرند و معلم خوبی می‌شوند. البته، آموزش در کارگاهها هم بی‌تأثیر نیست». مصاحبه شونده شماره چهارده اظهار داشت: «معتقدم بخش اعظم تدریس هنر است. استعداد استاد و خصوصیات وی مهم است و آموزش تأثیر زیادی ندارد». شش نفر (۴۰٪) با دیدگاهی تعاملی به موضوع نگرستند. مصاحبه شونده شماره یازده اظهار داشت: «معلمی مثل همه هنرهای دنیاست، مثل خطاطی است. کسی که استعداد دارد با تلاش و کارآموزی کمتر و کسی که

استعداد کمتری دارد با کارآموزی و تلاش بیشتر به ایده‌آها می‌رسد. هنر معلمی همان ویژگی‌های شخصیتی همچون دلسوزی و علاقه‌مندی به پیشرفت طرف مقابل است.» دو نفر (۱۳٪) نیز تدریس را بیشتر یک علم می‌دانستند. مصاحبه شونده شماره پانزده بیان کرد: «از نظر من تدریس یک علم است که مهارتها و روشهای آن را باید آموخت و در وهله بعد هنر است که عشق به تدریس را می‌طلبد و ذوق و خلاقیت را هم باید به کار گرفت.»

بحث و نتیجه‌گیری

در بررسی سؤال اول درصد بالایی از استادان (۸۶٪) معتقد بودند که انگیزه تحصیلی دانشجویان در سال‌های اخیر کاهش یافته است. این یافته با پژوهش مولوی و همکاران (Molavi et al., ۲۰۰۷) هماهنگی دارد. استادان عواملی را به‌عنوان عوامل مؤثر بر این امر عنوان کردند که توجه به آنها می‌تواند در حل این مشکل راهگشا باشد. مهم‌ترین عامل ذکر شده کاهش فرصت‌های شغلی است. به نظر می‌رسد بازنگری در رشته‌های تحصیلی دانشگاهی و متناسب ساختن نوع و ظرفیت رشته‌ها با نیازهای جامعه و فرصت‌های شغلی موجود باعث می‌شود تا دانشجویان با علاقه بیشتری به کسب دانش بپردازند. افزایش ظرفیت دانشگاهها و ورود دانشجویان با رتبه‌های بالا و پیشرفت تحصیلی کمتر به‌عنوان عامل دوم مطرح شد. در نظر گرفتن دروس پیش‌نیاز لازم برای دانشجویان ورودی با پیشرفت تحصیلی پایین از شکست‌های بعدی و سرخوردگی جلوگیری می‌کند. تدریس نکردن استادان با تجربه در مقطع کارشناسی به‌عنوان سومین عامل مطرح شد. این موضوع توجه ویژه گروهها و اعضای هیئت علمی را می‌طلبد تا برنامه‌های گروه را طوری تنظیم کنند که دانشجویان کارشناسی از محضر استادان برجسته و با تجربه استفاده کنند. چهارمین مورد که مجدداً به افزایش ظرفیت دانشگاهها بر می‌گردد، کاهش نسبت استاد به دانشجویست که به عدم تمرکز و خستگی استادان منجر شده است. متناسب ساختن نسبت استاد و دانشجو با کاهش ظرفیتهای یا جذب اعضای هیئت‌علمی امری تخصصی است که توجه ویژه مراجع تصمیم‌گیری را می‌طلبد و بالاخره، عوامل کاهش ارزش مدرک کارشناسی و تغییر ساختار فرهنگی جامعه نیازمند کار فرهنگی از رده‌های پایین سنی است تا نگاه ابزاری به علم و دانش کاهش یابد و دانشجویان برای آنچه می‌آموزند، جدای از سودمند و کاربردی بودن آن نیز ارزش قایل باشند.

در بررسی سؤال دوم درصد بالایی از استادان (۶۷٪) نقش استاد را در ارتقای انگیزه در دانشجویان خیلی برجسته و مؤثر ارزیابی کردند. این یافته با پژوهش‌های مولوی و همکاران (Molavi et al., ۲۰۰۷)، موسوی نسب (Mosavinasab, ۲۰۰۱) و هاول (Howel, ۲۰۰۵) همخوانی دارد. این امر بیانگر این مطلب است که بیشتر استادانی که در ارتقای انگیزه موفق‌اند بر نقش خود واقف هستند. دو پاسخ دهنده (۱۳٪) با پذیرش تأثیر استاد به این موضوع با دیدی تعاملی نگرینسته و ویژگی‌های فراگیر را نیز دخیل دانستند. این بیانات بیانگر آن است که آگاهی استاد بر تفاوت‌های فردی باعث می‌شود تا وی

بتواند نقش خود را بهتر از قبل ایفا کند. یافته جالب پژوهش در خصوص دو نفر (۱۳٪) استادی است که علی‌رغم موفق بودن در این زمینه، در بین همه عوامل مؤثر نقش زیادی برای استاد قایل نبودند و مشکلات و واقعیتهای جامعه را تأثیرگذارتر می‌پنداشتند. می‌توان گفت که آنچه یک استاد خوب از علم، خرد، منش و اخلاق دارد، می‌تواند بر انگیزه دانشجویانش تأثیر مثبت بگذارد، حتی اگر خود وی به این نقش توجه خاصی نداشته باشد. یک نفر (هفت درصد) نیز با دیدگاهی خاص افزایش انگیزه را برای همه دانشجویان ضروری نمی‌دانست و این دیدگاه هم شایسته تأمل است.

در بررسی سؤال سوم استادان عوامل اثرگذار بر انگیزه دانشجویان را در چهار مقوله کلی «روابط انسانی»، «مهارت‌های تدریس»، «ویژگی‌های شخصیتی» و «ارزشیابی تحصیلی» بیان کردند. در پژوهشی که رضانی و همکاری (Ramazani et al., ۲۰۰۲) انجام دادند، دانشجویان دانشگاه کرمان عوامل اثربخش استاد را به ترتیب ارتباط بین فردی، مهارت تدریس، مهارت ارزشیابی و قوانین آموزشی بیان کردند. این یافته‌ها نشان می‌دهند که بین دیدگاه دانشجویان و استادان اثربخش از نظر اولویت دهی به عوامل تأثیرگذار همسانی وجود دارد و استادان اثربخش از اهمیت هر مقوله آگاه هستند. اهمیت روابط انسانی استاد با فراگیر با پژوهش‌های لاپونته و همکاران (Laponte et al., ۲۰۰۵)، نصر و همکاران (Nasr et al., ۲۰۰۷)، روت گانز و اشمیت (Rotgans and Schmidt, ۲۰۱۰) و تسیر همکاران (Tessier et al., ۲۰۱۰) همخوانی دارد. رفتار مناسب استاد با دانشجو که در این پژوهش بارها به آن تأکید شده است، با پژوهش‌های مولوی و همکاران (Molavi et al., ۲۰۰۷) و دسی و همکاران (Deci et al., ۱۹۹۱) همخوانی دارد. کمک به دانشجو و رسیدگی به مشکلات وی که به‌عنوان سومین عامل اثربخشی در حیطه روابط انسانی مشخص شد، در پژوهش مولوی و همکاران (Molavi et al., ۲۰۰۷) بدان تأکید شده است. همچنین، ری استر و فاگر (Brewster and Fager)، کوکا و هین (Koka and Hein, ۲۰۰۲)، ونتزل و همکاران (Wentzel et al., ۲۰۱۰) و دنیلسن و همکاران (Danielsen et al., ۲۰۱۰) بر عامل حمایت و ایجاد احساس امنیت تأکید داشتند.

«مهارت‌های تدریس» نیز در پژوهش‌های قبلی مورد بررسی قرار گرفته است. عامل شرکت دادن دانشجویان در فعالیت کلاسی مهم‌ترین عامل اثربخش در حیطه مهارت‌های تدریس مشخص شد که در پژوهش رضانی و همکاران (Ramazani et al., ۲۰۰۹) نیز به آن پرداخته شده است. عامل بعدی تسلط استاد بر موضوع درس است که در پژوهش‌هایی از جمله مولوی و همکاران (Molavi et al., ۲۰۰۷) و دسی و همکاران (Deci et al., ۱۹۹۱) بدانها اشاره شده است. عامل عدم سختگیری و در نظر گرفتن سطح متوسط کلاس در پژوهش مولوی و همکاران (Molavi et al., ۲۰۰۷) بررسی شده است. عامل تشویق کلامی و اهمیت دادن به تلاش دانشجویان با پژوهش‌های مولوی و همکاران (Molavi et al., ۲۰۰۷) و گرین (Green, ۲۰۰۲) همخوانی دارد. عامل استفاده از وسایل کمک آموزشی و انجام دادن بازدهی‌های علمی با پژوهش کورمن (Korman, ۱۹۹۱) و پیکر (Pikker, ۱۹۷۱) همخوانی دارد.

سومین عامل اصلی اثربخش در تدریس «ویژگیهای شخصیتی استاد» است. در این حیطة مهم‌ترین عامل علاقه و انگیزه استاد و شور و شوق و علاقه وی به‌شمار می‌رود. یافته‌های این بخش با پژوهشهای مولوی و همکاران (Molavi et al., ۲۰۰۷)، کورمن (Korman, ۱۹۹۱)، پیکر (Pikker, ۱۹۷۱)، عریضی و همکاران (Arizi et al., ۲۰۰۷) و پاتریک و همکاران (Patrick et al., ۲۰۰۰) همخوانی دارد. می‌توان نتیجه گرفت که برای تدریس خوب مجموعه‌ای از خصوصیات شخصیتی معین وجود دارد. این یافته‌ها تأکیدی است بر گفته گلاور و برونینگ که شکی نیست برخی افراد ذاتاً معلم هستند.

چهارمین عامل اصلی مهارتهای ارزشیابی است. از بین همه مهارتهای ارزشیابی موجود، دو عامل برگزاری امتحانات میان ترم و کوئیز و قضاوت عادلانه مطرح شد. برگزاری امتحانات میان ترم باعث می‌شود تا دانشجویان به تعلل ورزی دچار نشوند و با علاقه به مطالعه بپردازند. و اهمیت قضاوت عادلانه و تأثیر مخرب احساس بی‌عدالتی بر انگیزه دانشجویان مورد تأکید قرار گرفت.

در بررسی سؤال چهارم هفت نفر (۴۷٪) تدریس خوب را بیشتر وابسته به ویژگیهای شخصیتی استاد بیان کردند و البته، همگی نقش آموزش را قبول داشتند، ولی آن را در مرتبه دوم اهمیت قرار دادند. شش نفر (۴۷٪) با دیدگاهی تعاملی به موضوع نگریستند و علاوه بر اینکه معتقد بودند تدریس مثل همه هنرها از ویژگیهای فردی مستقل نیست، برای آموزش نقش برجسته‌ای قابل بودند و دو نفر (۱۳٪) نیز بیشتر بر جنبه علم بودن تدریس تأکید داشتند. هدف این پژوهش از پرسیدن این سؤال دستیابی به این پاسخ بود که در حال حاضر دیدگاه غالب به‌تدریس چگونه است. پاسخها مشخص کردند که در حال حاضر آنچه بیشتر یک استاد خوب را متمایز می‌سازد، ویژگیهای فردی وی و علاقه شخصی او در کسب مهارتهاست. برای مثال، مصاحبه‌شونده شماره یازده بیان کرد: «به نظر من تدریس خوب هنوز از استاد به دانشجوی وی و به‌شکل سینه به سینه منتقل می‌شود». می‌توان نتیجه گرفت که هنوز «علم» بودن تدریس پذیرفته نشده است و از مبانی علمی تدریس برای آموزش استادان و اعضای هیئت علمی به‌خوبی استفاده نمی‌شود. بهترین نتیجه زمانی حاصل خواهد شد که در گزینش اعضای هیئت علمی ویژگیهای شخصیتی مطلوب که مشخصه یک استاد خوب به‌شمار می‌رود، در نظر گرفته شود و علاوه بر آن، با آموزش علمی و اصولی، تدریس در مسیر حرفه‌ای شدن گام بردارد.

پیشنهادها

از آنجایی که استادان هر دانشگاه تحت تأثیر امکانات و محدودیتهای همان دانشگاه قرار دارند، انجام دادن چنین پژوهشهایی در دانشگاههای دیگر در روشن‌تر ساختن اسنادهای استادان در امر ارتقای انگیزه تحصیلی دانشجویان مفید است. در این پژوهش یکی از عواملی که مورد تأکید قرار گرفت، انگیزه خود استاد است که به دانشجویان منتقل می‌شود. پیشنهاد می‌شود در پژوهشهای آتی عوامل مؤثر بر انگیزه

استادان بررسی شود. از آنجایی که بعضی از استادان در ارزیابیهای دانشجویی از کیفیت تدریس امتیازهای پایینی کسب می‌کنند، بررسی اسنادهای آنها و مقایسه با اسنادهای استادان موفق می‌تواند در این زمینه اطلاعات مفیدی فراهم سازد.

تشکر و قدردانی: پژوهشگران بر خود فرض می‌دانند از همکاری صمیمانه استادان دانشگاه بیرجند که در این پژوهش مشارکت کرده‌اند و از دفتر نظارت و ارزیابی دانشگاه بیرجند، تشکر و قدردانی نمایند.

References

1. Arizi, H. Abedi, A. and Taji, M. (۲۰۰۷); "Relationship between Teacher Behaviors with Vitality and Internal Motivation of High School Students in Isfahan"; *Journal of Educational Innovations*, Vol. ۶, No. ۲۲, pp. ۱۳-۲۸ (in Persian).
۲. Asgari, F. and Mahjobmoadab, A. (۲۰۰۹); "Comparison of Characteristics of Effective Teaching from the Viewpoint of Teachers and Students of Guilan University"; *Steps in the Development of Medical Education*, Vol. ۷, No. ۱, pp. ۲۶-۳۲ (in Persian).
۳. Assor, A., Kaplan, H., Kanat-Maymon, Y. and Roth, G. (۲۰۰۵); "Directly Controlling Teacher Behaviors of Poor Motivation and Engagement in Girls and Boys: The Role of Anger and Anxiety"; *Learning and Instruction*, Vol. ۱۵, pp. ۳۰۷-۴۱۳.
۴. Azizzadeh Forouzi, M., Mohammad Alizadeh, S. and Fasihi Harandi, I. (۲۰۰۵); "Investigate the Views of Faculty Members about the Motivational Factors Affecting Educational Performance"; *Steps in the Development of Medical Education*, Vol. ۲, No. ۲, pp. ۱۰۲-۱۰۸ (in Persian).
۵. Brewster, C. and Fager, J. (۲۰۰۰); *Increasing Student Engagement and Motivation: From Time - on - Task to Homework. Regional Educational Laboratory*; Booklet, pp.۱-۲۵.

۶. Caprara, G. V., Barbaranelli, C., Steca, P. and Malone, P. S. (۲۰۰۶); "Teacher's Self - efficacy Beliefs as Determinants of Job Satisfaction and Student's Academic Achievement: A Study at the School Level"; *Journal of School Psychology*, No. ۴۴, pp. ۴۷۳-۴۹۰.
۷. Danaiefard, H., Alvani, S.A. and Azar, A. (۲۰۰۷); *Qualitative Research Methodology in Management: A Comprehensive Approach*; Tehran: Saffar Publication.
۸. Danielsen, A.G., Wium, N., Wilhelmsen, B. U. and Wold, B. (۲۰۱۰); "Perceived Support Provided by Teachers and Classmates and Student's Self - reported Academic Initiative"; *Journal of School Psychology*, No. ۴۸, pp. ۲۴۷-۲۶۷.
۹. Delavar, A. (۲۰۰۸); *Research Methods in Psychology and Educational Sciences (Fourth Edition)*; Tehran: Editing Publication (in Persian).
۱۰. Glaver, G. and Broning, R. (۲۰۰۶); *Educational Psychology: Principles and Application*; Translation: Alinaqi Kharrazi, Tehran: Center for Academic Publication (in Persian).
۱۱. Green, S. K. (۲۰۰۲); "Using an Expectancy- value Approach to Examine Teacher's Motivational Strategies"; *Teaching and Teacher Education*, No. ۱۸, pp. ۹۸۹-۱۰۰۵.
۱۲. Hasanzadeh, R. (۲۰۰۲); "Relationship between Motivation, Locus of Control and Academic Achievement of Students"; *Journal of Educational Innovations*, No. ۲ (in Persian).
۱۳. Howell, R. T. (۲۰۰۵); "Professor's Role in Motivating Students to Attend class"; *Journal of Industrial Teacher Education*, Vol. ۴۲, No. ۳, pp. ۲-۱۰.
۱۴. Koka, A. and Hein, V. (۲۰۰۳); "Perceptions of Teacher's Feedback and Learning Environment as Predictors of Intrinsic Motivation in Physical

- Education”; *Psychology of Sport and Exercise*, No. ۴, pp. ۳۳۳-۳۴۶.
۱۵. Lapointe, J. M., Legaulte, F. and Batiste, S. J. (۲۰۰۵); “Teacher Interpersonal Behavior and Adolescent’ Motivation in Mathematics: A Comparison of Learning Disabled, Average and Talented Students”; *International Journal of Educational Research*, No. ۴۳, pp. ۳۹-۵۴.
۱۶. Mansfield, C. F. and Volet, S. E. (۲۰۱۰); “Developing Beliefs about Classroom Motivation: Journeys of Preservice Teachers”; *Teaching and Teacher Education*, No. ۲۶, pp. ۱۴۰۴-۱۴۱۵.
۱۷. Molavi, P., Rostami, Kh., Fadaieenaieeni, A. (۲۰۰۷); “Factors in Reducing the Motivation of Students of Medical Sciences”; *Journal of Medical Council of Islamic Republic of Iran*, Vol. ۲۵, No. ۱, pp. ۵۳-۵۸ (in Persian).
۱۸. Mayrath, M. C. (۲۰۰۸); “Attribwtions of Productive Authors in Educational Psychology”; *Journal of Educational Psychology Review*, No. ۲۰; pp. ۴۱-۵۶.
۱۹. Mosavinasab, S. (۲۰۰۱); “Measuring Attitudes and Motivation of Tehran University Students toward Islamic Lessons in School Year”; *Journal of Cognition*, No. ۷۵, pp. ۱۷-۳۶ (in Persian).
۲۰. Nasr, A., Abedi, L. and Sharifan, F. (۲۰۰۷); “The Role of Human Relations in the Effectiveness of Teaching Faculty Members Focusing on the Implications of Islamic Education”; *Journal of Social Sciences and Humanities of Shiraz University*, Vol. ۲۶, No ۳, pp. ۱۶۵-۱۹۱ (in Persian).
۲۱. Ramazani, I. and Dortaj Ravari, A. (۲۰۰۹); “Characteristics of an Effective Teacher and Educational Factors Affecting his/her Effectiveness from the Viewpoint of Kerman University Nursing School Students”; *Steps in the Development of Medical Education*, Vol. ۶, No. ۲, pp. ۱۳۹-۱۴۸ (in Persian).

۲۲. Rohi, Q., Hosseini, S., Badeleh, M. and Rahmani, H. (۲۰۰۷); "Academic Motivation and its Relationship with Factors in Golestan University of Medical Sciences"; *Steps in the Development of Medical Education*, Vol. ۴, No. ۲, pp. ۷۷-۸۳ (in Persian).
۲۳. Rotgans, J. I. and Schmidt, H.G. (۲۰۱۰); "The Role of Teachers in Facilitating Situational Interest in an Active - learning Classroom"; *Teaching and Teacher Education*, pp. ۱-۶.
۲۴. Spera, C. and Wentzel, K. R. (۲۰۰۳); "Congruence between Students' and Teachers' Goals: Implications for Social and Academic Motivation"; *International Journal of Educational Research*, No. ۳۹, pp. ۳۹۵-۴۱۳.
۲۵. Tessier, D., Sarrazin, Ph. and Ntoumanis, N. (۲۰۱۰); *The Effect of an Intervention to Improve Newly Qualified Teachers' Interpersonal Style, Students Motivation and Psychological Need Satisfaction in Sport-based Physical Education*; Contemporary Educational Psychology.
۲۶. Wentzel, K. R., Battle, A., Russell, Sh. L. and Looney, L. B. (۲۰۱۰); "Social Supports from Teachers and Peers as Predictors of Academic and Social Motivation"; *Contemporary Educational Psychology*, No. ۳۵, pp. ۱۹۳-۲۰۲.

جدول پیوست: مشخصات استادان مصاحبه شونده

شماره استاد مصاحبه شونده	مرتبه دانشگاهی	دانشکده محل خدمت	وضعیت استخدامی	سابقه تدریس بر حسب سال
۱	استادیار	فنی و مهندسی	رسمی قطعی	۱۰
۲	استادیار	فنی و مهندسی	رسمی قطعی	۱۳
۳	استادیار	ادبیات و علوم انسانی	رسمی قطعی	۲۰
۴	استادیار	ادبیات و علوم انسانی	رسمی قطعی	۸
۵	استادیار	ادبیات و علوم انسانی	رسمی آزمایشی	۵
۶	استادیار	هنر	رسمی آزمایشی	۷

۵	رسمی آزمایشی	هنر	استادیار	۷*
۱۴	رسمی قطعی	علوم	استادیار	۸
۹	رسمی قطعی	علوم تربیتی و روانشناسی	استادیار	۹
۱۲	رسمی قطعی	علوم تربیتی و روانشناسی	استادیار	۱۰
۱۱	رسمی قطعی	علوم تربیتی و روانشناسی	استادیار	۱۱
۱۸	رسمی قطعی	علوم	دانشیار	۱۲
۱۰	رسمی قطعی	کشاورزی	استادیار	۱۳
۱۴	رسمی قطعی	کشاورزی	دانشیار	۱۴
۱۳	رسمی قطعی	علوم تربیتی و روانشناسی	استادیار	۱۵

* ردیف ۷ جنسیت زن و بقیه استادان مرد هستند.